

més enllà de Locke. Allò que finalment cerca Tully és el diàleg amb la tradició política predominant al món anglosaxó. Per tal de fer això l'estratègia adequada només pot ser un estudi històric de com s'ha constituït històricament aquesta tendència de pensament, atès que la història del liberalisme ha estat sovint reduïda a una caricatura tant per part dels seus crítics com dels mateixos liberals. El diàleg amb McPherson és l'element clau des d'aquest punt de vista i el resultat al qual s'arriba és la desconexió existent entre Locke i la tradició política liberal. El liberalisme com corrent polític és un producte del segle XVIII i no del segle XVII, però si calgués buscar un predecessor del liberalisme aquest seria abans Hobbes que no pas Locke. Això no ha de voler dir però que la filosofia de Locke estigui desfasada. La lectura de Locke és projectable en el present, no sols perquè moltes de les seves argumentacions i conceptualitzacions són encara plausibles, com ho mostra la reflexió de Tully sobre les recents revolucions en l'Europa de l'Est, sinó perquè són imprescindibles per comprendre moltes de les actituds vigents, les quals es sustenten implícitament, i sovint de manera ignorada, sobre premises lockeanes.

Jordi Ramírez

Friedrich NIETZSCHE, *Introduction a la lecture des dialogues de Platon*, traduït de l'alemany per Olivier Berrihon-Sedeyn, Éditions de l'éclat, Combas, 1991.

Consisteix aquesta publicació en el contingut d'uns cursos que va fer Nietzsche al llarg dels anys 1871-76 sobre els diàlegs de Plató (recordem que la 1a. edició de *Die Geburt der Tragödie* és de finals de 1871). Aquests cursos foren publicats per primera vegada en l'edició de Kröner de 1913, i sobre aquesta edició es basa la traducció francesa.

Per la relació que manté Nietzsche amb el platonisme, podria semblar que aquesta obra és una clau per accedir a la comprensió que té Nietzsche de Plató, comprensió que ja en *El naixement de*

*la Tragèdia* és una figura posada al servei del propi pensament de Nietzsche. Tanmateix, no és pas així: el Plató d'aquesta *Introduction à la lecture des dialogues de Platon*, obra que pren com a font de segon ordre els diàlegs, és un Plató molt poc mediatitzat per la seva pròpia obra (els diàlegs) i molt mediatitzat per la tradició. Per tant, la figura del *platonisme* en el pensament de Nietzsche continua sent un enigma per a nosaltres després de la lectura d'aquesta obra que serveix, això sí, per adonar-nos d'on no surt aquesta figura: dels *diàlegs* de Plató.

En una època en la qual la interpretació usual de Plató és la que fa d'ell un filòsof-artista, entenent per artista el que s'entenia per artista romàntic, la interpretació de Nietzsche trenca amb aquesta concepció; per a ell «Ils (els diàlegs) ne décrivent pas un monde imaginaire, uniquement littéraire, comme n'importe quel dialogue moderne» (pàg. 7). Plató no era cap artista, car a Plató li interessaven les matemàtiques, i, com és conegut, «l'expérience confirme que les grands génies de l'art n'étaient pas donnés pour les mathématiques».

Pel contrari, Nietzsche s'adona que Plató és un activista polític que vol, sobre qualsevol altra cosa, canviar el món; Plató i Sòcrates són exiliats i conspiradors que trenquen la unitat cultural grega en preguntar per la veritat racional i dialèctica contra l'art. L'art és la forma de la vida grega; l'estrany per als grecs no era l'art sinó la dialèctica i la seva pretensió de sotmetre a regles a la bellesa (no pot ser bell res que no sigui racional) i a l'instint (car la virtut consisteix en el coneixement). Però tot això no és més que un avanç del que Nietzsche escriurà tot seguit en la seva obra immediatament posterior.

Aquest tipus d'hermenèutica la intenció de la qual és interpretar *la persona* que es deixa veure rera el text, no és res de nou pels lectors de Nietzsche, ni tampoc l'acusació específicament dirigida contra Sòcrates i Plató és res de nou pels lectors d'*El Naixement de la Tragèdia*; sinó que és la forma específica de l'exègesi nietzscheana de la història.

El que sí pot sorprendre'ns més és la interpretació menys elaborada (menys

sotmesa a la seva pròpia intenció filosòfica) dels diàlegs platònics; una interpretació que pren una posició determinada en el context del platonisme del moment. En aquest context, Nietzsche rebutja la tesi de Schleiermacher que afirma que els diàlegs estan fets per a conduir de la ignorància cap al saber (una mena de curs d'ensenyament a un deixeble ideal), car això està en contradicció flagrant amb el *Fedre*, on diu Plató que l'escriptura només serveix per a recordar el que ja se sap.

Aquesta afirmació la interpreta Nietzsche en un sentit molt determinat: els diàlegs només servien per a recordar el que els deixebles ja sabien, i per això pressuposen l'existència de l'Acadèmia. Així, amb aquesta interpretació tan concreta del *Fedre* i amb un respecte total a la tradició pel que fa a la consideració del *Fedre* com a primer diàleg, surt, amb tota lògica, que Plató no pogué escriure res abans de la fundació de l'Acadèmia, quan tenia 40 anys.

Amb tot això resulta que els diàlegs platònics tenen una rellevància molt secundària i estan subordinats a l'ensenyament oral, sortint així un Plató molt proper al que actualment ens ofereix la interpretació de l'Escola Tubinga. També coincideix Nietzsche amb les posicions de Gaiser i Reale en el seguiment que es fa del paràgraf aristotèlic on es parla dels dos principis explicatius dels ens (el gran i el petit com a matèria, i l'u com a forma *Met.*, 987b 20-25) i el seguiment també d'aquest paràgraf pel que fa a la seva dependència dels pitagòrics: «Len pensées fondamentales sont pythagoriciennes» (pàg. 76).

Si els elements dels ens en Plató són el mateix i l'altre (l'alteritat és el gran i el petit, el principi material en la terminologia emprada per Aristòtil) aquests elements tenen molt a veure amb els elements pitagòrics *peras* i *apeiron*, car el límit és el que determina l'ens (principi formal) i per tant, el principi que fa que l'ens sigui idèntic amb ell mateix, mentre que l'alteritat ve donada pel principi d'indeterminació (*apeiron*).

No ens ha d'estranyar aleshores que sigui el pitagorisme de Plató allò que causa un examen més seriós i atent de Nietzsche, amb la intenció evident d'es-

brinar què és el que ens aclareix i com ens ho aclareix aquesta explicació dels principis dels ens.

Malauradament, aquesta intenció sembla no estar present en tota la interpretació, i, pel que fa a l'origen de la Teoria de les Idees, Nietzsche es conforma amb la tradició: Plató partiria d'una desesperació davant el problema del coneixement, desesperació causada per la influència del seu mestre Cràtil, i del coneixement d'unes definicions immutables en el camp de la moral (descobertes per Sòcrates) poc compatibles amb l'etern esdevenir de les coses sensibles. Així s'arribaria a la concepció d'un món de les Idees immutable totalment separat del món sensible i de l'esdevenir etern. Nietzsche, en aquest punt, sembla contentar-se amb el que ens ofereix la tradició sense fer cap aportació amb l'acostumada originalitat del seu pensament tan brillant en altres moments.

Aquesta sorprenent ortodoxia de Nietzsche que es conforma amb el contingut del platonisme de la tradició, no s'ha de pensar que ve causada per un desconeixement dels treballs sobre Plató del seu moment. Tot al contrari, Nietzsche ens fa mostra d'una gran erudició pel que fa a les publicacions del seu temps sobre Plató: les coneix i les debat; d'aquí el gran valor específic d'aquest curs sobre Plató que ens mostra la seva dimensió de professor, de vegades amagada sota la seva dimensió —més notable, és clar— de filòsof.

Francesc Fernández Ramos

Rogeli ARMENGOL MILLANS, *El pensamiento de Sócrates y el psicoanálisis de Freud*, Fundació Vidal i Barraquer-Paidós, Barcelona, 1994, 287 pàgs. (Pròleg d'Eulàlia Vintró).

Els textos híbrids acostumen a importar els lectors purs. Potser l'acadèmia retregui que el braç filosòfic d'aquesta balança tingui menys pes que l'altre. Cal una altra actitud: si mantenim intacta la curiositat descobrirem aquí profítores vies de lectura dels clàssics plantejades des d'unes reflexions molt honestes i fresques.